

*Голові разової спеціалізованої вченої ради PhD 11825
Хмельницького національного університету
д.е.н., професору Дмитру ВАСИЛЬКІВСЬКОМУ
вул. Інститутська, 11,
м. Хмельницький, 29016*

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора, професора кафедри фінансів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника ГОРАЛЬ Ліліани Тарасівни на дисертаційну роботу ДИХИ Валерія Валерійовича «Управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Енергетична безпека України є одним із ключових чинників національної безпеки та економічної стабільності. В умовах геополітичних викликів, воєнної агресії та глобальних кліматичних змін питання ефективного управління енергетичною сферою набуває особливої актуальності. Традиційна залежність від викопних ресурсів та імпортованих енергоносіїв створює ризики для економіки та політичної незалежності держави. Саме тому інтеграція принципів сталого розвитку у сферу енергетичного менеджменту є стратегічним завданням.

В свою чергу сталий розвиток передбачає баланс між економічними інтересами, соціальними потребами та екологічними вимогами. Для України це означає (з точки зору теми дослідження) диверсифікацію джерел енергії з акцентом на відновлювані ресурси (сонячна, вітрова, біоенергетика), підвищення енергоефективності у промисловості, транспорті та житловому секторі, зменшення екологічного навантаження через скорочення викидів парникових газів та модернізацію інфраструктури та інтеграцію до європейського енергетичного простору, що сприятиме технологічному оновленню та політичній стабільності.

Актуальність теми також визначається тим, що енергетична безпека є основою для відновлення та розвитку економіки після війни. Вона забезпечує стійкість територіальних громад, підтримує інноваційні проєкти та формує конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні. Таким чином, управління енергетичною безпекою на засадах сталого розвитку – це не лише технічне чи економічне завдання, а стратегічний вибір, що визначає майбутнє України як незалежної, екологічно відповідальної та інноваційної держави.

Таким чином, тема дисертаційної роботи Дихи В. В. є своєчасною, практикоорієнтованою та актуальною, так як корелює досягнення цілей сталого розвитку з енергетичною безпекою.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана в рамках науково-дослідної теми кафедри економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі Хмельницького національного університету «Розвиток соціально-економічних систем та трансформація підприємницьких структур за умов глобальних викликів» (автором досліджено теоретико-методичні засади управління енергетичною безпекою в умовах воєнних та поствоєнних трансформацій) та в рамках госпдоговірної науково-дослідної теми «Розробка моделі діагностики ризиків у системі економічної безпеки промислових підприємств в умовах зовнішніх викликів», номер ДР 0123U104699 (автором обґрунтовано теоретико-методичні основи визначення, ідентифікації та управління ризиками.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення із змістом дисертації Дихи В.В. дозволяє стверджувати, що визначені мета і наукові завдання, об'єкт та предмет дослідження повністю відповідають обраній темі, а отримані в процесі виконання дослідницьких завдань результати та рекомендації є науково обґрунтованими, теоретично доведеними, характеризуються відповідним рівнем наукової новизни, а також мають потенціал подальшого теоретико-методичного й практичного розвитку. Висновки чітко відображають результати, отримані у розділах дисертації.

Достовірність і обґрунтованість результатів дослідження досягнута завдяки використанню системи адекватних наукових методів, прийомів та інструментів дослідження, опрацюванню/аналізу статистичних даних, а також опрацюванню дисертантом репрезентативної кількості наукових праць зарубіжних та вітчизняних науковців, які заклали фундаментальні теоретичні та методичні основи з досліджуваної теми.

Проведений аналіз дисертації дає підстави стверджувати, що представлені на захист наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються повнотою, достовірністю, системною інтерпретацією та є обґрунтованими.

Зміст дисертації, її завершеність, оформлення та стиль викладу. Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації.

Дисертація Дихи В.В. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 299 сторінок. Дисертація містить 27 таблиць та 29 рисунків, які наглядно ілюструють зміст та результати роботи. Список використаних джерел налічує 337 найменувань.

У вступі розкрито актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено предмет та об'єкт, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів дослідження, наведено відомості про апробацію і впровадження.

У першому розділі дисертації досліджено еволюцію розвитку питань безпеки, висвітлено сутність енергетичної безпеки та її місце у системі економічної/національної безпеки, обґрунтовано науково-методичні основи

управління енергетичною безпекою, з'ясовано світовий досвід управління енергетичною безпекою.

У другому розділі дисертації проаналізовано основні передумови, детермінанти розвитку енергетичного комплексу України. Обґрунтовано вплив енергетичного сектору на усі галузі національної економіки, що обумовлює тенденції макроекономічних показників, а натомість, макропоказники обумовлюють рівень національної безпеки, у т. ч. енергетичної. Проаналізовано індикатори цілі сталого розвитку «Доступна та чиста енергія», виклики та загрози для забезпечення енергетичної безпеки, визначено та обґрунтовано науково-методичні засади ідентифікації, оцінювання загроз та управління ризиками енергетичної безпеки.

У третьому розділі дисертації висвітлено парадигму розвитку енергетичного сектора на принципах сталості, обґрунтовано її складові елементи, охарактеризовано організаційно-економічні основи забезпечення енергетичної безпеки, запропоновано інноваційні підходи трансформації енергетичної системи та забезпечення енергетичної безпеки.

Висновки є доведеними, обґрунтованими та логічно сформульовані з отриманих результатів у рамках розділів.

Анотація українською та англійською мовами відображає зміст дисертації. В анотації наявні лише ті твердження, які розкриті у дисертації.

Стиль викладу матеріалу, наукових положень і висновків є послідовним, логічним та характеризується єдиною цільовою спрямованістю, мова дисертації чітка, коректна і наукова, що дозволяє зробити висновок про відповідність дисертації діючим вимогам.

У цілому, оцінювання дисертації дає підстави стверджувати, що зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, тему дисертації розкрито, поставлені завдання вирішено, мету досягнуто. Дисертаційна робота характеризується змістовою та структурною завершеністю, є продуманою і повною мірою відповідає вимогам до оформлення дисертацій.

Оцінка наукової новизни отриманих результатів.

Дисертаційна робота характеризується науковою новизною, так як її основним науковим результатом є розвиток теоретико-методичних засад та формування організаційно-практичного інструментарію щодо забезпечення енергетичної безпеки України на засадах сталого розвитку, що включає концептуалізацію резильєнтної парадигми розвитку енергетичного сектора, удосконалення підходів до ідентифікації та оцінювання загроз, а також розроблення інноваційних підходів щодо підвищення стійкості енергетичних систем у воєнний та повоєнний періоди. У дисертації отримано сукупність наукових результатів, які відображають різні рівні наукової новизни, забезпечують комплексне вирішення визначених завдань та досягнення поставленої мети.

Окремої уваги заслуговує удосконалений автором науково-методичний підхід оцінювання загроз енергетичній безпеці України, що синтезує сильні сторони індикативних систем, аналітичну рамку DPSIR (Drivers – Pressures – State

– Impact – Response) та сучасні інтелектуальні методи обробки даних (ймовірнісні нейронні мережі, кластеризаційні алгоритми, статистичні класифікатори) та авторське удосконалення теоретико-методичних основ забезпечення ефективного управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку шляхом обґрунтування цілісної системи структурних елементів парадигми розвитку енергетичного сектора у поєднанні з групами інструментів досягнення кліматичної нейтральності, що дозволило автору сформулювати концептуальну модель сталого енергетичного переходу, у якій узгоджуються безпекові, кліматичні та інвестиційні пріоритети держави.

Науково довершеним є запропонований ланцюг створення цінності сталого розвитку енергетичного сектора, який відображає причинно-наслідкову послідовність формування стійкості енергосистеми на різних рівнях та інтегрує управлінські, технологічні, безпекові, екологічні й економічні компоненти в єдину логічну конструкцію.

На відміну від існуючих підходів, удосконалені автором організаційно-економічні основи забезпечення енергетичної безпеки України через формування багаторівневої системи, розглядають енергетичну безпеку як результат взаємодії децентралізованих виробничо-енергетичних екосистем, ринкової інфраструктури та інструментів управління ризиками, що підвищує адаптивність і живучість енергетичного сектора в умовах довготривалих кризових впливів та додає наукової цінності даній дисертаційній роботі.

Доцільно підкреслити і наукову новизну удосконаленої комплексної моделі інтеграції локальних енергетичних хабів та екоіндустріальних парків з врахуванням принципів 4A (availability, accessibility, affordability, acceptability), що дозволить оцінювати рівень доступності, економічної виправданості, технологічної прийнятності та соціальної підтримки впроваджуваних рішень.

Понятійно-категоріальний апарат теорії дослідження в частині поглиблення сутнісних характеристик понять «енергетична безпека» та «економічна безпека» набув подальшого розвитку в даній дисертації. Також подальшого розвитку набуло обґрунтування системи принципів забезпечення енергетичної безпеки та обґрунтування ключових проблем, викликів та ризиків забезпечення енергетичної безпеки України з урахуванням сучасних реалій.

Інші, виокремлені автором в дисертації, пункти наукової новизни є доведеними, обґрунтованими та логічно сформованими.

Практичне значення отриманих результатів.

Теоретичні висновки дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних методичних положень, прикладних інструментів та управлінських рекомендацій, придатних для практичного застосування органами державної влади, органами місцевого самоврядування, енергетичними підприємствами та операторами критичної інфраструктури під час формування та реалізації політики енергетичної безпеки України на засадах сталого розвитку.

Розроблена в дисертації парадигма розвитку енергетичного сектора на принципах сталості може бути використана як основа для оновлення державних та регіональних стратегічних документів, зокрема, таких як енергетичні

стратегії, програми відновлюваної енергетики, плани повоєнного відновлення тощо. Запропонована індикативна модель оцінювання стійкості Smart Microgrid дає змогу визначати рівень готовності локальних енергетичних систем до воєнних, гібридних та техногенних загроз, формувати пріоритети інфраструктурної модернізації, а також обґрунтовувати необхідність інвестицій у децентралізовану генерацію, системи накопичення енергії, цифрові та кіберфізичні технології.

Практичну значущість та впровадження результатів дисертації, цінність наукового доробку для функціонування усіх галузей національної економіки та життєдіяльності людей засвідчили окремі органи місцевого самоврядування (департамент економічного розвитку Хмельницької обласної військової адміністрації (довідка № 03.01-227/2025 від 29.12.2025 р.); департамент розвитку громад, будівництва та житлово-комунального господарства Хмельницької обласної військової адміністрації (довідка № 05/01-125 від 29.12.2025 р.)) та різноманітні установи (Хмельницька торгово-промислова палата (довідка № 22-05/1241 від 24.12.2025 р.); Хмельницький національний університет (довідка № 035/169 від 26.12.2025 р.)) й об'єднання (Союз промисловців та підприємців Хмельницької області (довідка № С-71/-25 від 10.12.2025 р.)).

Викладення наукових і практичних результатів дисертації в опублікованих працях.

За результатами дослідження опубліковано 35 наукових праць, з них 22 основних, загальним обсягом 8,73 друк. арк., у т. ч. 2 публікації у виданнях, які проіндексовані у наукометричних базах Scopus та Web of Science. Ознайомлення із опублікованими працями Дихи В. В. дає підстави стверджувати, що у публікаціях висвітлені основні положення дисертаційної роботи.

Відповідність дисертації вимогам академічної доброчесності.

На основі дослідження тексту роботи, опублікованих праць встановлено відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. У дисертаційній роботі вказано посилання на використані джерела інформації, надано достовірну інформацію про використані інформаційні ресурси, про власний доробок та опубліковані результати. До того ж, публікації дисертанта проходили перевірку перед друком на дотримання вимог академічної доброчесності, про що свідчить інформація, зазначена на офіційних сайтах видань, а також дисертаційна робота згідно вимог пройшла експертизу з використанням програмного забезпечення у Хмельницькому національному університеті.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. Формуючи еволюційний контекст трактування поняття «енергетична безпека» (табл. 1.1) автор зосереджує свою увагу лише на зарубіжних дослідженнях, упускаючи в сучасному періоді (2011 рік – по сьогодні) внесок українських вчених. Видається, що енергетична безпека еволюціонувала з 2011 року, що слід було б номінізувати, зокрема описати цей період як синтез мультимірного та інституціонального підходів, доповнених геополітичним

(зменшення залежності від російського газу після 2014 року, інтеграція до європейських енергетичних систем) та технологічним вимірами (Smart Grid, розвиток систем зберігання енергії, цифрові платформи моніторингу споживання). Україна не лише формує власну енергетичну політику, а й активно інтегрується у міжнародні структури, враховуючи екологічні та соціальні аспекти.

2. Автором запропоновано 4-х рівневу структуру управління енергетичною безпекою (табл. 1.4), однак було б набагато перспективнішим побачити в ній нанорівень управління енергетичною безпекою (управління на рівні особи), що є концептуально можливим завдяки використанню нанотехнологій та наноматеріалів у виробництві, зберіганні й передачі енергії, що може суттєво змінити підходи до енергетичної безпеки.

3. Позитивно оцінюючи проаналізовані структурні параметри енергетичного сектора України, види генерації енергії та особливості генераційного балансу, історичні передумови, індикатори досягнення цілі сталого розвитку «Доступна та чиста енергія» у п.п. 2.1-2.2, вважаю, що посиленню роботи в контексті передумов забезпечення енергетичної безпеки посприят би ґрунтовніший аналіз первинних ресурсів, зокрема вуглеводневих.

4. Поглибленню розуміння фінансово-економічних передумов енергетичної безпеки та підсиленню обґрунтованості запропонованих організаційно-економічних механізмів могло б сприяти висвітлення фінансово-економічних аспектів, фінансової архітектури функціонування енергетичного ринку (зокрема, механізми ціноутворення, рентабельність та фінансова стійкість окремих сегментів, інвестиційні цикли та вартість капіталу, бюджетні та позабюджетні інструменти підтримки тощо).

5. Підтримуючи запропоновану автором доцільність використання інструментів хеджування у системі організаційно-економічних механізмів управління ризиками енергетичного ринку, вважаю, що варто було б більш чітко розмежувати та обґрунтувати види хеджування, а також окреслити умови та обмеження їх застосування на різних сегментах енергетичного ринку України з урахуванням його інституційних і регуляторних особливостей.

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують загальну високу оцінку дисертаційної роботи та відкривають напрями подальших досліджень.

Загальний висновок.

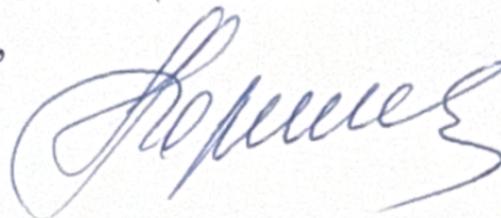
Дисертаційна робота на тему «Управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку» є вдало структурованою, завершеною та самостійно виконаною працею, яка характеризується науковою новизною та є практично значимою. Поставлені завдання вирішені, мету досягнуто, тему дисертації повноцінно розкрито.

Ретельно проведений аналіз дисертаційної роботи на тему: «Управління енергетичною безпекою України на засадах сталого розвитку» дозволяє зробити висновок про її відповідність вимогам пп. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а автор дисертації – Диха Валерій Валерійович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

професор кафедри фінансів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
доктор економічних наук, професор

Ліліана ГОРАЛЬ

Підпис Ліліани ГОРАЛЬ засвідчую:

